

Plānam pasākumu programmai laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.-2020.gadā

Novērtējums riskam nerasniegt jūras vides mērķus un labu jūras vides stāvokli. Nepieciešamie papildu pasākumi

„Riska novērtējums”¹ ietver salīdzinājumu starp sagaidāmo jūras vides stāvokli 2020.gadā (ņemot vērā „bāzes scenārija” pasākumu efektivitāti) un LJVS sasniegšanai (ko raksturo, izmantojot kvalitatīvos raksturlielumus, D) noteiktajiem jūras vides mērķiem (JVM). Pastāvot negatīvai atšķirībai starp sagaidāmo stāvokli un JVM, pastāv risks nerasniegt mērķi un ir nepieciešams noteikt „papildu pasākumus” slodžu samazināšanai un vides stāvokļa uzlabošanai.

Ņemot vērā pieejamās informācijas ierobežotību, it īpaši kvantitatīvu datu un novērtējumu trūkumu, pasākumu programmas (turpmāk – Programma) izstrādei bija iespējams izstrādāt tikai kvalitatīvu „riska vērtējumu”, balstoties uz eksperta vērtējumu. Izņēmums ir kvalitatīvais raksturlielums „Eitrofikācija” (D5), kam tika izstrādāts kvantitatīvs novērtējums.

Novērtējums riskam nerasniegt LVS ir veikts šādiem kvalitatīvajiem raksturlielumiem: D2 „Svešās sugas”, D3 „Komerciāli izmantotās zivis”, D6 „Jūras dibena integritāte”, D8 „Kaitīgo vielu koncentrācijas jūras vidē”, atsevišķi izdalot novērtējumu attiecībā uz naftas piesārņojumu, ņemot vērā tā nozīmīgumu Baltijas jūrā, D9 „Kaitīgo vielu koncentrācijas zivīs un citās jūras veltēs” un D10 „Jūru piesārņojošie atkritumi”. Nav veikts atsevišķs novērtējums raksturlielumam „Bioloģiskā daudzveidība” (D1), jo lielākās ietekmes uz bioloģisko daudzveidību rada slodzes, kuras ir apskatītas citu raksturlielumu gadījumā – biogēnu ienese (D5), selektīva īpatņu izņemšana (D3), svešo sugu introdukcija (D2). Šai gadījumā ar lielu ticamību var pieņemt, ka, īstenojot atbilstošus pasākumus, lai sasniegtu LJVS attiecībā uz D5, D3 un D2 gadījumā, tiks sasniegti LJVS arī raksturlielumam D1.

Nav veikts riska novērtējums arī kvalitatīvajiem raksturlielumiem D4 „Barības ķēdes”, D7 „Izmaiņas hidrogrāfiskos apstākļos” un D11 „Jūrā ievadītā enerģija, tai skaitā, zemūdens troksnis”, jo šobrīd ir nepietiekama zināšanu bāze šāda novērtējuma veikšanai.

Secināts, ka **lielākais risks nerasniegt LVS no analizētajiem raksturlielumiem pastāv attiecībā uz raksturlielumiem D2 „Svešās sugas”, D5 „Eitrofikācija” un D10 „Jūru piesārņojošie atkritumi”.** Tādēļ šiem raksturlielumiem nepieciešams noteikt papildu pasākumus.

¹ LHEI, 2014. Priekšizpēte pasākumu programmas izstrādei laba jūras vides stāvokļa panākšanai”.Pieejams: http://www.lhei.lv/docs/2015/Projekti/Priekszpēte%20JSD%20PP_Nosleguma%20atskaite_20141222_gala.pdf

Riska nerasniegt labu vides stāvokli izvērtējums²

D5 „Eitrofikācija”

Novērtēta gan augu barības vielu slodžu samazināšanai un eitrofikācijas apkarošanai plānoto pasākumu efektivitāte, gan risks ar šiem pasākumiem vien nerasniegt labu vides stāvokli līdz 2020.gadam. Izvērtējums ļauj prognozēt – ja tiks ieviests viss plānotais pasākumu kopums, tad sagaidāms, ka plānotie pasākumi dos būtisku uzlabojumu. Ņemot vērā nepieciešamā fosfora slodzes samazinājuma apjomu, šai Programmā pietiekami ticamā līmenī nevar paredzēt, vai sagaidāmais slodžu samazinājuma efekts būs pietiekošs. Turklāt Baltijas jūras iekšējo procesu īpatnību dēļ ar ļoti augstu ticamību var prognozēt – ieviešot visus paredzētos pasākumus labs vides stāvoklis līdz 2020.gadam jūrā netiks sasniegts. Tāpēc ir jāparedz izņēmuma gadījums saskaņā ar Direktīvas 14.panta 1.punkta e) daļu.

D2 „Svešās sugas”.

Vērtējot risku konstatēts – ja tiks ieviests viss plānotais pasākumu kopums, tas būtiski uzlabos jūras vides stāvokli. Tomēr, tā kā Starptautiskās konvencijas par kuģu balasta ūdeņu un nosēdumu kontroli un pārvaldību ratifikācijas process nav skaidri zināms, pastāv risks, ka līdz 2020.gadam labs jūras vides stāvoklis netiks sasniegts.

D10 „Jūru piesārņojošie atkritumi”

Izvērtējot risku nerasniegt labu vides stāvokli līdz 2020.gadam, var konstatēt, ka esošais stāvoklis nav tuvu LJVS un, īstenojot tikai esošos un plānotos pasākumus, nav sagaidāmi būtiski uzlabojumi. Līdz ar to pastāv risks nerasniegt labu jūras vides stāvokli līdz 2020.gadam.

Papildu pasākumi laba vides stāvokļa sasniegšanai³

D5 „Eitrofikācija”

1. Lielākais augu barības vielu (slāpekļa un fosfora) apjoms no Latvijas teritorijas Baltijas jūrā tiek nogādāts ar upju nestajiem ūdeņiem; nozīmīgākais antropogēnais slodžu avots ir lauksaimniecībā izmantotās zemes. Upju baseinu apsaimniekošanas plānos kā papildu pasākums ir paredzēts izveidot 2 m platas „zaļās buferjoslas” gar lauksaimniecībā izmantoto zemju ieskaudajām upēm un novadgrāvjiem, kas aizturētu gruntsūdeņu nestās barības vielas un samazinātu to apjomu, kas nonāk ūdenstecēs un tālāk jūrā. Tā kā šāds pasākums iepriekš īstenots tikai nelielās platībās, ir nepieciešams paplašināt lauksaimniecības zemju noteču monitoringu, kura rezultāti dos iespēju **izvērtēt zaļo buferjoslu efektivitāti** un precizēt pasākumus nākošajā Programmā.

2. Atsevišķās vietās ir jāizvērtē iespēja izvietot **mākslīgās molusku audzes biogēnu piesārņojuma uztveršanai**, lai samazinātu komunālo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu radīto slodzi vai radītu lokālu pozitīvu efektu uz nozīmīgām aizsargājamām teritorijām.

3. Negatīvs sākotnējā stāvokļa novērtējums pamatojas uz modeļa aprēķina rezultātiem, jo monitoringa dati bija nepietiekami, lai varētu izrēķināt slodzes laikam no 2008.gada līdz 2010.gadam. Tāpēc novērtējumā iekļautās slodzes un to tendences ir ar samērā

² LHEI, 2015. „Priekšlikumu izstrāde pasākumu programmai laba jūras vides stāvokļa panākšanai”. Noslēguma ziņojums pieejams: http://www.lhei.lv/docs/2016/Priekslikumi_PP_NoslegumaZinojums.pdf

³ LHEI, 2015. „Priekšlikumu izstrāde pasākumu programmai laba jūras vides stāvokļa panākšanai”. Noslēguma ziņojums pieejams: http://www.lhei.lv/docs/2016/Priekslikumi_PP_NoslegumaZinojums.pdf

lielu nenoteiktību. Nenoteiktības samazināšanai ir nepieciešams **kāpināt monitoringa intensitāti** vismaz tajās novērojumu stacijās, kuras tiek izmantotas slodzes uz jūru aprēķināšanai. Rekomendācija ir veikt 8 lielāko Latvijas upju apsekošanu 9 – 12 reizes gadā stacijās, kuras tiek izmantotas slodžu aprēķināšanā⁴, kā arī pārrobežu upju gadījumā stacijās pie robežas. Bez tam ir ieteicams pārskatīt Latvijas biogēnu aizturēšanas sateces baseinā aprēķināšanas metodiku un, ja nepieciešams, aktualizēt aprēķinu metodes un izmantotos koeficientus.

4. Fosfora slodzes uz ūdeņu ekosistēmām rada visas antropogēnās aktivitātes, kas izraisa augsnes eroziju. Mežizstrāde ir viena no šādām aktivitātēm, kas Latvijā var radīt būtiskas fosfora slodzes. Šobrīd nav zināmi ne mežizstrādes radītās slodzes apmēri, ne šo slodžu variācijas atkarībā no cirtes veida (kailcirte, sanitārā cirte utt.), cirmsas attāluma no ūdensteces, augsnes tipa utt. Tāpēc ir nepieciešams veikt izpēti, lai **kvantificētu mežizstrādes radītās slodzes** un izstrādātu efektīvus slodžu samazināšanas pasākumus.

Papildu pasākumu tehniskās iespējamības vērtējums

1. „Zaļo buferjoslu” efektivitātes novērtēšanai nepieciešamais monitorings ir tehniski īstenojams.

2. Molusku mākslīgās audzēšanas pasākuma īstenošanas tehniskie risinājumi nav pietiekoši labi izstrādāti, lai bez papildus izpētes un adaptācijas tiktu īstenoti Latvijas piekrastes ūdeņos. Ir nepieciešams noskaidrot, kādas konstrukcijas un kādā dziļumā spēs izturēt Latvijas atklātajai piekrastei raksturīgos vides apstākļus, kāda ir molusku filtrēšanas un biogēnu uzkrāšanas efektivitāte, kādas platības dos jūtamam efektu vides stāvokļa uzlabošanā. Tāpēc pirms šī pasākuma īstenošanas uzsākšanas ir jāveic priekšizpēte, ieskaitot tehnoloģiju testēšanu lauka apstākļos. Bez tam ir jāveic izmaksu-efektivitātes analīzes.

3. Monitoringa intensificēšanas pasākums tehniski ir īstenojams.

4. Augsnes erozijas pētījumu pasākums tehniski ir īstenojams.

D2 „Svešās sugas”

1. **Monitorings.** Svešās sugas pēc ienākšanas vienā ostā var izplatīties uz dažādiem Baltijas jūras reģioniem dabīgā ceļā. Bez tam pastāv iespēja, ka svešā suga ienāk Baltijas jūrā no Ziemeļjūras, dabīgi izplatoties. Tāpēc ir nepieciešams īstenot monitoringa programmu, kas dotu iespēju korekti novērtēt svešās sugas ienākšanas vietu un izplatības vektorus. Šāda monitoringa programma ir nepieciešama arī, lai izvērtētu un, ja nepieciešams, uzlabotu īstenojamo pasākumu efektivitāti.

2. **Izpētes pasākumi.** Šī brīža zināšanu bāze ir nepietiekama, lai izvērtētu ienākušo svešo sugu ietekmi uz jūras vidi. Tāpēc ir jāīsteno izpētes pasākumi ar mērķi noskaidrot svešo sugu ietekmi.

Papildu pasākumu tehniskās iespējamības vērtējums

1. Svešo sugu ienākšanas un izplatības vektoru monitorings ir tehniski iespējams.

2. Svešo sugu ietekmes uz Baltijas jūras vidi izpēte ir tehniski iespējama.

⁴ LVAF projekta Nr.1-08/197/2013 „Latvijas upju slodžu modelēšana” rezultātu pārskats, LHEI, 85.lpp.

Pasākumi, kam rekomendēts veikt sociāli ekonomisko analīzi

Tā kā 2004.gada Starptautiskās konvencijas par kuģu balasta ūdeņu un nosēdumu kontroli un pārvaldību ratificēšanas process rada lielu nenoteiktību attiecībā uz vairākiem būtiskiem pasākumiem, tad ir nepieciešams izskatīt iespēju uzsākt pasākumu ieviešanu vēl pirms konvencijas ratificēšanas. Šai sakarā ir nepieciešams veikt vairāku pasākumu sociāli ekonomisko analīzi, t.sk., izmaksu-ieguvumu analīzi, ar mērķi izvērtēt to īstenošanas iespējamību:

- valsts politikas, stratēģijas vai programmas balasta ūdeņu pārvaldībai ostās un ūdeņos, kas ir dalībvalsts jurisdikcijā, izstrādei;
- atbilstošu iekārtu balasta ūdens nosēdumu uzņemšanai ostās un termināļos, ja tajās veic balasta tanku tīrīšanu / remontu, nodrošināšanai;
- balasta ūdeņu novadīšanai tikai saskaņā ar Starptautisko konvenciju par kuģu balasta ūdens un nosēdumu kontroli un apsaimniekošanu (turpmāk – Balasta ūdens konvencija), ja nav noteikts citādi;
- to kuģu uzraudzībai un sertificēšanai, kuri kuģo zem dalībvalsts karoga vai darbojas tās pakļautībā;
- kuģu pārbaudēm un pārkāpumu atklāšanai (t.sk., sankciju noteikšanai).

D10 „Jūru piesārņojošie atkritumi”

1. Depozīta sistēmas izveide.

Ņemot vērā piekrastes apsekojuma⁵ datus secināts, ka lielāko atkritumu īpatsvaru rada iepakojuma atkritumi, t.i., plastmasa, plastmasas pudeles un polietilēna maisiņi. Tādēļ nepieciešams virzīt izlietotā iepakojuma nodošanas, savākšanas un reģenerācijas sistēmas attīstīšanu. Konsultāciju procesā, vides organizāciju pārstāvji rosināja pasākumu programmā minēt ne tikai maisiņus, bet arī jebkuru atkārtoti lietojamu atkritumu veidu.

2. Depozīta (iekpojuma atpakaļnodošanas) sistēmas izveide piekrastē esošās tirdzniecības vietās.

Veicināt mazumtirdzniecības sektora pārstāvju informētību un atbildību pludmales teritorijā, attīstot tādu infrastruktūru, kas veicinātu izlietotā iepakojuma savākšanu un atgriešanu atpakaļ mazumtirgotājam.

3. Pasākumi, lai panāktu plastmasas iepirkumu maisiņu patēriņa noturīgu samazinājumu.

Pakāpeniski samazināt un aizstāt vienreizējas lietošanas plastmasas maisiņus ar papīra vai cita videi draudzīgāka materiāla maisiņiem. Veikt sabiedrības informēšanas/izglītošanas pasākumus.

4. Monitorings un sabiedrības informēšanas kampaņas.

Ņemot vērā datu bāzes nepilnības, kas kavē novērtēt vides stāvokli un sekot līdzi tā izmaiņām, nepieciešams veicināt regulāru atkritumu monitoringa nodrošināšanu piekrastes un jūras kolonnā esošajiem atkritumiem. Nepieciešams arī veicināt sabiedrības izpratni kopumā.

5. Izpētes pasākumi

⁵ Kampaņas „Mana jūra” ietvaros, 2012. – 2014. gads

Šī brīža zināšanu bāze ir nepietiekama, lai izstrādātu LVS ūdens kolonnā esošo mikrodaļiņu piesārņojumam, kā arī lai skaitliski aprēķinātu piesārņojuma līmeni pludmalē, pie kura ir novērojami nevēlami traucējumi bioloģiskajos organismos. Tāpēc ir nepieciešams veikt izpēti ar mērķi noskaidrot esošo ūdens kolonnas piesārņojuma līmeni ar mikrodaļiņām, kā arī izstrādāt sistēmu šī un pludmales piesārņojuma ekoloģiskās ietekmes novērtēšanai.

Reģionālās sadarbības ietvaros koordinēti veicamie kopīgie pasākumi, par kuriem vienojušās visas ES dalībvalstis Baltijas jūras reģionā, tai skaitā, Latvija, ir izklāstīti *HELCOM* reģionālajā „Rīcības plānā jūru piesārņojošo atkritumu jomā”⁶, kas izstrādāts saskaņā ar *HELCOM* rekomendāciju 36/1 (2015), ievērojot arī Direktīvas prasības.

Papildu pasākumu tehniskās iespējamības vērtējums

1. Izlietotā iepakojuma nodošanas, savākšanas un reģenerācijas sistēmas attīstīšanas pasākums ir tehniski īstenojams.
2. Depozīta (iekpojuma atpakaļnodošanas) sistēma tirdzniecības vietā ir tehniski īstenojams pasākums. Jau šobrīd ir pieejami piemēri, kur tā labi darbojas.
3. Plastmasas maisiņu aizstāšana ar papīra vai biodegradējamiem maisiņiem ir tehniski nepiespējama līdz 2020.gadam. Šai gadījumā ir jāizvērtē pieejamo biodegradējamo materiālu pozitīvās un negatīvās īpašības, un to lietošanas ietekme uz vidi.
4. Monitoringa regularitātes nodrošināšanas un sabiedrības informēšanas kampaņu pasākums tehniski ir īstenojams.
5. Izpētes pasākumi ir tehniski īstenojami.

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministrs

K.Gerhards

11.03.2016. 15:50

1604

B.Zasa

Tālrunis: 67026910, Baiba.Zasa@varam.gov.lv

⁶ *HELCOM Marine litter action plan, 2015. Pieejams: <http://helcom.fi/action-areas/waste-water-litter/marine-litter/marine-litter-action-plan>*